

פרק כ"ח / שאול בעין דור (חלק ב)

מדוע, ה, מלך על עמך משחתני,
מדוע מאחרי הצאן לקחתני?

ועם זאת, הצדק איננו עם שאול. לא ניתן לנתק בין ה' ובין שמואל. לא שמואל הוא זה שבחר בשאול, כי אם הקב"ה, ועל כן אם סר ה' מעל שאול, עליו להסיק את המסקנות הנגזרות מכך, מבלי להרגיז את שמואל ממנוחתו:

(ז) ויאמר שמואל ולמה תשאלני וה' סר מעליך ויהי ערך:⁴

ודוק: זו כבר הפעם הרביעית בפרק שמופנית כלפי שאול טענה הפותחת במילה "למה". פעמיים טענה כך אשת בעל האוב, ופעמיים – שמואל:

- (ט) ולמה אתה מתנקש בנפשי להמיתני...
- (יב) למה רמיתני ואתה שאול...
- (טו) למה הרגתני להעלות אתי...
- (זז) ולמה תשאלני וה' סר מעליך ויהי ערך:

תופעה זו אינה ייחודית לפרקנו. במהלך שנות מלכותו הוטחה בפני שאול שוב ושוב – יותר מאשר בפני כל אדם אחר במקרא (פרט למשה) – השאלה "למה":

ולמה לא שמעת בקול ה' ותעט אל השלל ותעש הרע בעיני ה' (ט"ו, ט);

ולמה תחטא בדם נקי להמית את דוד חנם (ט"ט, ה);

ויען יהונתן את שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה (כ, לב);

ויהי דוד לשאול למה תשמע את דברי אדם לאמר הנה דוד מבקש רעתך (כ"ד, ט);

ויהי דוד לשאול למה זה אדני רדף אחרי עבדו כי מה עשיתי ומה בדי רעה (כ"ו, יח).

ניכר שלא רק שמואל ודוד, יונתן ובעלת האוב, מפנים כלפי שאול את השאלה. המקרא עצמו הוא זה שזועק כלפי שאול "למה?!". תשע הפעמים בהן מופנית מילה זו כלפי שאול מבטאות את התסכול המתמשך מהתנהלותו של הבחור הגבוה משכמו ומעלה מכל העם, שלא עמד באתגרים שהוצבו בפניו, ונגרר לשורת מעשים חסרי אחריות. כלום

א. למה?

בשיעור הקודם ראינו את השלבים שעבר שאול עד למפגש האסור עם רוחו של שמואל, שהעלתה בעלת האוב. כעת, כאשר נוצר המפגש, פונה שמואל בדברי תוכחה אל שאול:

(טו) ויאמר שמואל אל שאול: למה הרגתני להעלות אתי?

שאול משיב בהתנצלות ומתאר את מצבו:

ויהי שאול צר לי מאד² ופלטשתי נלחמים בי וא-להים סר מעלי ולא ענני עוד גם ביד הנביאים גם בחלמות ואקרא³ לך להודיעני מה אעשה:

דברים אלו מבטא שאול למעשה את הרעיון, ששמואל – חי או מת – הוא הכתובת היחידה אליה הוא יכול לפנות. שאול מבין שה' סר מעליו, ואין לו אפשרות לקבל עוד את דבר ה'. מאחורי פנייתו לשמואל עומדת אפוא ההנחה, שניתן לנתק בין שמואל לבין הקב"ה. לדעתו, הנתק המוחלט שבינו ובין ה' איננו כרוך בהכרח בנתק בינו ובין שמואל. מבחינתו של שאול, שמואל נושא באחריות אישית למינויו למלך, ועל כן יש מקום לפנות אליו גם בדרך זו. במיוחד יש לתת את הדעת על דברי שאול לשמואל "ואקרא לך להודיעני מה אעשה" – ביטוי הרומז, ללא ספק, לדברי שמואל אל שאול בגישתם הראשונה: "שבעת ימים תוחל עד בואי אליך והודעת לי את אשר תעשה" (י, ח). למי עוד יוכל שאול לפנות בצר לו?!

יפה ביטא תחושה זו שאול טשרניחובסקי בשיירו הידוע "בעין דור":

מדוע מאחר הצאן לקחתני
ולנגיד על עמך פיוס זה שמתני?

פליתי כל כחי בסערות מלחמה,
ואשרי בבית כבר היה לשממה.

עם פלשת סבוני, בעותי-צלמות –
הרוח הרעה תדכאני עד מות.

איש-הא-להים! מה א-ל יענני?
כי סר מעלי – מה אעשה? ענני!

4 את המילה "ערך" ניתן להבין בכמה דרכים. ייתכן שהכוונה ל"ערך", בשיכול אותיות, כפי שכבר אמר שמואל לשאול בעבר "קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעה הטוב ממך" (ט"ו, כח), וכפי שהוא אומר לו גם בפסוק הבא: "ויקרע ה' את הממלכה מידך ונתנה לרעה לך" (כ"ח, יז). ברם, רוב המפרשים (רש"י, רד"ק, רלב"ג ועוד) הבינו כי המשמעות הפוכה – "שונאך" – כנאמר בדניאל (ד', טז): "חלמא לשנאך ופשרה לךך". לפי פירוש זה, ערך=צרך, בחילוף צ-ע (כמו במילים ארץ-ארעא). אם זה פירוש המילה, ניתן לבאר את המשפט בשתי דרכים: או שהוא מתייחס לקב"ה, שנהיה כעת אויבו של שאול (רלב"ג), או שהכוונה אכן לדוד, המכונה אויבו של שאול (רש"י).

1 הפועל רגז' משמש באופן מיוחד לתיאור הפרעת המתים ממנוחתם, כאמור גם בישעיהו "ד, ט: "שאול מתחת רגזה לך לקראת בואך עורר לך רפאים כל עתודי ארץ הקים מקסאותם כל מלכי גוים". ואפשר שגם הפסוק "ישלי אהלים לשדדים ובטחות למרגזי א-ל" (איוב ב, ו) מתייחס לשודדי קברים, המחרידים את המתים ממנוחתם.

2 אנו רגילים להשתמש בביטוי 'צר לי מאוד' במשמעות 'אני מתנצל' (כמו באנגלית: I am very sorry). ברם, ייתכן שמשמעותו: היה צר לי מאוד, כלומר: הייתי במצוקה קשה (שלא הותירה לי בררה אחרת).

3 שאול נוקט כאן בלשון הנקיה "ואקרא" – בניגוד לשורש על"ה המשמש לכל אורך הפרק (פס' יח, יא [2], יג, יד, טו).

אם הוסיף שאול חטא על פשע בלכתו אל בעלת האוב, מכל מקום, יש גם נקודת זכות בעצם רצונו לשאול בה' ובקשתו לשמוע דברים מעם שמואל, למרות הדרך השלילית בה עשה זאת. שאול לא ניצל את כוחותיו כדי להגשים את ציוויי ה' במלחמות עם הפלשתים ועם עמלק, וניסה שוב ושוב לפגוע בדוד כדי להתחמק מנבואתו של שמואל על בחירת ה' ברעו הטוב ממנו למלוכה. כעת עומד שאול בפני מבחן אחרון, ושתי דרכים עומדות בפניו: האחת, לנסות שוב לחמוק מן הנבואה, על ידי בריחה מן המערכה בדרך כלשהי; השנייה – לקבל את הנבואה באומץ, ולצאת עם ישראל למלחמה שאין מנוס ממנה, למרות הידיעה הברורה שבמלחמה זו ימצא את מותו.

בשלב הראשון בוחר שאול בדרך הראשונה:

(כ) וַיִּמְהַר שְׂאוּל וַיִּפֹּל מֵאֵל קוֹמְתוֹ אַרְצָה וַיֵּרָא מְאֹד מְדַבְּרֵי שְׂמוּאֵל גַּם כַּח לֹא הָיָה בּוֹ כִּי לֹא אָכַל לֶחֶם כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה:

הצירוף של שמיעת נבואתו הקשה של שמואל עם העובדה ששאול לא אכל לחם זה זמן רב, מתוך מצוקה נפשית קשה,⁸ הביא את שאול לנפילה מוחלטת. האיש שהיה "מְשַׁכְּמוֹ וּמַעֲלָה גְבוּהַ מִכָּל הָעָם" (ט, א) נופל במלוא קומתו, חסר כוח וחסר אונים לחלוטין.

ואולם, בנקודה זו נחלצת לעזרתו באופן מפתיע בעלת האוב, המשכנעת אותו לקום ולאכול לחם:

(כא) וַתְּבוֹא הָאִשָּׁה אֶל שְׂאוּל וַתֵּרָא כִּי נִבְהַל מְאֹד וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה שְׂמֵעָה שִׁפְחָתְךָ בְּקוֹלְךָ וְאֲשִׁים נַפְשִׁי בְּכַפִּי וְאֲשַׁמֵּעַ אֶת דְּבָרֶיךָ אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי: (כב) וְעַתָּה שְׁמַע נָא גַם אֶתְּהָ בְּקוֹל שִׁפְחָתְךָ וְאֲשַׁמָּה לְפָנֶיךָ פֶּת לֶחֶם וְאָכַל וַיְהִי בְּדָ כַח כִּי תִלְךָ בְּדָרֶךְ:

דבריה של האישה ערוכים בתבונה: כנגד העובדה ש"שְׂמֵעָה שִׁפְחָתְךָ בְּקוֹלְךָ", מבקשת האישה משאול "שְׁמַע נָא גַם אֶתְּהָ בְּקוֹל שִׁפְחָתְךָ"; וכנגד "וְאֲשִׁים נַפְשִׁי בְּכַפִּי", היא פונה אל שאול במילים "וְאֲשַׁמָּה לְפָנֶיךָ פֶּת לֶחֶם וְאָכַל". שאול מנסה לסרב, אך עבדיו והאישה ממשיכים להפציר בו, עד שהם משיגים את מטרותם:

(כג) וַיִּמָּאֵן וַיֹּאמֶר לֹא אֶכֹּל וַיִּפְרְצוּ בּוֹ עֲבָדָיו וְגַם הָאִשָּׁה וַיִּשְׁמַע לְקֹלָם וַיִּקַּם מֵהָאָרֶץ וַיֵּשֶׁב אֶל הַמָּטָה: (כד) וְלֹאֲשָׁה עֲגָל מְרִבָּק בְּבֵית וַתִּמְהַר וַתִּזְבְּחֶהּ וַתִּקַּח קֶמַח וַתִּלְשׁ וַתִּפְּהוּ מִצּוֹת:⁹ (כה) וַתִּגַּשׁ לְפָנֶי שְׂאוּל וַלְפָנֶי עֲבָדָיו וַיֹּאכְלוּ וַיִּקְמוּ וַיֵּלְכוּ בְּלַיְלָה הַהוּא:

8 והשווה כ', לד': "וַיִּקַּם וַהֲוֹנֵתָן מֵעַם הַשְּׁלֵחָן בְּחָרִי אִף וְלֹא אֶכֹּל בַּיּוֹם הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי לֶחֶם כִּי נִעְצַב אֶל דָּוִד כִּי הִכְלַמּוּ אֶבְיֹר". ייתכן, שגם סיטואציה קשה זו עומדת בזיקה לטעות שעשה שאול בימי מלכותו: ההשבעה המוטעית של העם במלחמה עם פלשתים "אָרְרוּ הָאִישׁ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לֶחֶם עַד הָעָרֶב" (ד', כד), שבעקבותיה נכשל העם בחטא האכילה על הדם (וראה דברינו שם, שיעור 26).

9 אפיית מצות נובעת מן הצורך לפעול במהירות, כמו ביציאת מצרים (שמות 12, ט), וכן אצל גדעון (שופטים 1, ט).

לא יכולת לפעול אחרת? מדוע לא הצלחת להגשים את הפוטנציאל שהיה טמון בו? למה נכשלת בטעויות כה גסות? למה?⁵

ב. וּמָחַר אֶתְּהָ וּבְנִיךָ עִמִּי

לאחר הטענה כלפי שאול, ממשיך שמואל ומתייחס לצפוי לו במלחמה עם פלשתים:

(יז) וַיַּעַשׂ ה' לֹאֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַדִּי וַיִּקְרַע ה' אֶת הַמַּמְלָכָה מִיָּדְךָ וַיִּתְּנָהּ לְרַעְדָּ לְדָוִד: (יח) כַּאֲשֶׁר לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה' וְלֹא עָשִׂיתָ חֶרֶן אִפּוֹ בְּעַמְלֶק עַל כֵּן הִדְבַּר הַזֶּה עִשָּׂה לְךָ ה' הַיּוֹם הַזֶּה: (יט) וַיִּתֵּן ה' גַּם אֶת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ בְּיַד פְּלִשְׁתִּים וּמָחַר אֶתְּהָ וּבְנִיךָ עִמִּי גַם אֶת מַחְנֶה יִשְׂרָאֵל יִתֵּן ה' בְּיַד פְּלִשְׁתִּים:

שמואל מטעים שוב ושוב, כי לא הוא שעומד מאחורי גורלו של שאול. שבע פעמים חוזר שמואל בדבריו על שם ה', ובכך מדגיש כי שאול צריך היה להבין, שלא ניתן לאחות את הקרע שבינו ובין ה' על ידי המעקף המלאכותי של בקשת המידע באמצעות בעלת אוב. חוסר התגובה של ה' היווה מסר ברור על סופו הקרוב של שאול. שאול, שקיווה אולי לתוצאות אחרות, שומע כעת באופן מלא את הבשורה המרה על הנפילה הצפויה ביד פלשתים.

ולמרות דברי התוכחה הקשים, עדיין נותרת השאלה: מדוע באמת התגלה שמואל לשאול וסיפק לו את המידע שביקש? האם היה שמואל 'אנוס' על ידי בעלת האוב?

דומה כי אף ששאול לא שמע בקול ה', ואף שעצם הפנייה לשמואל נעשתה בדרך אסורה – עם כל זאת, ניתנת לשאול בפרשה זו הזדמנות נוספת לתקן, ולו במקצת, את דרכו. אף

5 ייתכן שהשאלות בפרקנו רומזות לחטאיו השונים של שאול: השאלה "וְלֹמָה אֶתְּהָ מִתְנַקֵּשׁ בְּנַפְשִׁי לְהִמְתִּינִי..." רומזת לרדיפת שאול אחרי דוד; "לֹמָה רְמִיתִנִּי" – כנגד הרמאות בעניין מיכל ומרב, ובדומה לדברי יעקב ללבן "הֲלֹא בְּרַחַל עֲבַדְתִּי עִמָּךְ וְלֹמָה רְמִיתִנִּי" (בראשית כ"ט, כה); וכנגד השאלה בבעלת האוב – "לֹמָה הִרְגַּזְתִּי לְהַעֲלוֹת אֹתִי...".

6 כלפי מי מוסב הכינוי "ל" ? אפשר שהכוונה לדוד, אם אכן המילה "עָרַךְ" שבפסוק הקודם מתייחסת אליו (עיין הערה 4), וכן פירשו התרגום ומצודת דוד. עם זאת, בפירוש זה יש קושי מסוים, שהרי אם כן, יוצר המשך הפסוק – "וַיִּקְרַע ה' אֶת הַמַּמְלָכָה מִיָּדְךָ וַיִּתְּנָהּ לְרַעְדָּ לְדָוִד" – כפילות מסוימת. ייתכן שמשום כך פירש רד"ק אחרת – שהכוונה לשאול עצמו: "ולפי הפשט 'ל' כמו 'לך', כי כן דרך המקרא לדבר לנוכח ושלל לנוכח בענין אחד". [הערת העורך: ואולי "וַיַּעַשׂ ה' ל" היינו: לעצמו – לה'. והשווה י"ג, יד: "וַיַּעַשׂ ה' מִמְּלִכְתְּךָ לֹא תִקּוּם בְּקֶשׁ ה' לוֹ אִישׁ כְּלָבְבוֹ וַיִּצְוֶהוּ ה' לְגַדֵּד עַל עַמּוֹ כִּי לֹא שָׁמַרְתָּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה ה'"].

7 בהבנת הביטוי "לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה'" ייתכנו שלוש אפשרויות: א. ניתן להבין שזוהי הקדמה להמשך – "וְלֹא עָשִׂיתָ חֶרֶן אִפּוֹ בְּעַמְלֶק" – חטא בו הותקף שאול באופן מיוחד על כך שלא שמע בקול ה', וכדברי שמואל שם "וְלֹמָה לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה' וַתַּעַט אֶל הַשְּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי ה'" (ט"ו, יט); וראה עוד שם, כ, כד; ב. ייתכן שהכתוב רומז לחטא אחר, ובאופן מיוחד – להעלאת העולה קודם בוא שמואל לפני המערכה הראשונה עם הפלשתים, וכפי שטען שמואל שם כנגדו "לֹא שָׁמַרְתָּ אֶת מִצְוֹת ה' אֲ-לֹהֶיךָ אֲשֶׁר צִוָּה" (י"ג, יג). ג. ושמה זוהי כותרת כללית, המתייחסת לכל חטאיו של שאול, ולאחריה מוזכר באופן מיוחד החטא בפרשת עמלק. מכל מקום, אין כאן התייחסות מיוחדת לפרשת נוב עיר הכוהנים, וכבר עמדנו בפרק כ"ב (שיעור 43) על כך שפרשה זו נדרשת בעיקר לחובתו של דוד.

ג. נספח: היחס למעשה האוב

לסיום יש לציין, שפרשת בעלת האוב נוגעת, כמובן, באופן ישיר לשאלת יחסה של התורה לתופעת האוב והיידעונו. המפרשים נחלקו בשאלה העקרונית, אם התורה שללה את הפנייה לתופעות כישוף אלו מפני שאין בהן ממש, או שמא דווקא מפני שיש בהן ממש, ואלו הן דרכי טומאה לגילוי העתידות. על הפסוק "אל תפנו אל האבת ואל הידענים אל תבקשו לטמאה בהם" (ויקרא י"ט, לא) כתב ראב"ע: "וריקי מוח אמרו לולי שהאובות אמת גם כן דרך הכשוף לא אסרם הכתוב. ואני אומר הפך דבריהם, כי הכתוב לא אסר האמת רק השקר, והעד: 10 האלילים והפסילים". למרות אמירה חריפה זו, רבים מהוגי הדעות בעם ישראל לא שללו את האפשרות שיש אמת מסוימת במעשי הכישוף. לדעת רמב"ן (דברים י"ח, ט) אכן יש כוחות גם למכשפים, והוא תקף בעקיפין את דברי ראב"ע: "ורבים יתחסדו בנחשים לומר שאין בהם אמת כלל... ואנחנו לא נוכל להכחיש דברים יתפרסמו לעיני רואים". ושם מאריך רמב"ן לבאר את ההסבר התאולוגי למציאותם של כוחות הכישוף.

שאלה זו נוגעת, כמובן, להבנת פרקנו, והרד"ק מקדיש לכך דיון נרחב בסופו. הוא מביא שתי דעות בגאונים, השותפות שתיהן להנחה שאין אמת במעשי האוב, אך הן מעלות שני כיוונים שונים בהבנת הפרק. לפי רב שמואל בן חפני גאון, שמואל לא עלה באמת באוב, וכל הסיפור הוא מעשה רמאות של האישה:

יש מהם אומרים כי לא דבר שמואל עם שאול, וחס ושלום לא עלה שמואל מקברו ולא דבר, אבל האשה עשתה הכל ברמאות כי מיד הכירה כי שאול הוא אך להראות לו כי מצד החכמה הכירה ומצאה דבר זה אמרה 'למה רמיתני ואתה שאול'. ודרך בעלת אוב להביא בן אדם שמדבר מתוך מחבואו בלשון נמוך, וכאשר בא שאול לדרוש מאתה וראתה אותו נבהל וידעה כי למחר יהיה יוצא למלחמה וכל ישראל היו בפחד גדול, וידעה מה שעשה שאול שהרג כהני ה', שמה בפי המגיד הדברים הנאמרים בפרשה. ומה שאמר 'ויאמר שמואל אל שאול' – על מחשבת שאול כי היה חושב כי שמואל היה המדבר אליו. ומה שאמר 'ולא עשית חרון אפו בעמלק' – ידוע היה דבר זה, כי מאותה שעה אמר לו שמואל וימאסך מהיות מלך. ומה שאמר 'לרעך לדוד' – ידוע היה זה בכל ישראל כי דוד נמשח למלך. ומה שאמר 'מחר אתה ובניך עמי' – מדרך סברא אמר זה.

גישה זו נראית דחוקה ביותר בפשטי המקראות. רבי שמואל בן חפני היה מודע לכך שפירושו נוגד גם את גישת חז"ל, שקיבלו את האמור בפרק כפשוטו, וכאן הוא קובע עיקרון מפתיע בחדשנותו: "ואמר: אף על פי שמשמעות

ואכן, בסופו של דבר שאלו קם מן הארץ, ואינו מסיים את תפקידו בנפילה מוחלטת.

קשה להתעלם מן הדמיון בין מעשיה של בעלת האוב כאן לבין מעשיו של אברהם אבינו בתחילת פרשת וירא:

ש"א כ"ח	בראשית י"ח
(כב) וְעַתָּה שָׁמַע נָא גַם אֶתָּה בְּקוֹל שִׁפְחָתְךָ	(ג) אִם נָא מִצְּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֵל נָא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדְּךָ.
וְאַשְׁמָה לְפָנֶיךָ פֶּת לָחֶם וְאָכַל וַיְהִי בֶן כַּח פִּי תַלְדָּ בְּדָרְךָ.	(ה) וְאָקְחָה פֶת לָחֶם וְסַעְדוּ לְבַבְכֶם אַחַר תַּעֲבְרוּ...
(כד) וְלֹאֲשֶׁה עָגַל מִרְבֵּק בְּבַיִת וְתַמְהַר וְתִזְבְּחֶהּ...	(ו) וַיִּמְהַר אַבְרָהָם... (ז) וְאֵל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר רֶךְ וְטוֹב וַיִּתֵּן אֵל הַנְּעָר וַיִּמְהַר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ.
(כד) וַתִּקַּח קֶמַח וַתִּלְשׁ...	(ו) מִהָרִי שֶׁלֶשׁ סָאִים קֶמַח סִלַּת לְוִשֵׁי וְעֵשִׂי עֲגוֹת.
(כה) וַיִּקְמוּ וַיֵּלְכוּ בְּלִילָה הַהוּא.	(טז) וַיִּקְמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים... וַיֵּלְכוּ סְדָמָה.

מה טיבה של הקבלה מפתיעה זו?

דומה שבדרך זו מבטא המקרא את המורכבות שיש בפרשה. שאלו אמנם מכרית את האובות והיידעונים, אך נוהג במשך שנות מלכותו, ובפרט בפרק זה, בדרך פסולה. בעלת האוב, לעומת זאת, ששאלו ייעד אותה להכרתה, מתגלה כבעלת חסד, ההולכת במידותיו של אברהם אבינו. אין בכך כמובן משום לגיטימציה למעשי האוב, ויחד עם זאת, מצטיירת כאן תמונה מעט יותר מורכבת של הנפשות הפועלות.

הקבלה זו גם מחדדת את עמדת המקרא באשר לכיוון שאותו יוזמת בעלת האוב. שאלו נקרא כאן שלא לתת לייאוש להשבית אותו מכל מעשה, אלא להתגבר ולצאת לקרב האחרון באומץ לב.

דומה שלכך כיוונו חז"ל בדרשם את דברי שמואל "וּמְחַר אֶתָּה וּבְנֶיךָ עַמִּי": "עמי – במחיצת" (ברכות יב ע"ב). שמואל קורא בעצם לשאלו לצאת למערכה עם פלשתים, ואם יעמוד במבחן זה ויקבל את עונשו בגבורה – יזכה להיות במחיצתו של שמואל בעולם הבא.

דומני שסיום הפרק מבטא אפוא מסר הפוך בדיוק מזה שביטא טשרניחובסקי בשירו הנזכר לעיל:

בְּאַשְׁמֶרֶת הַבֶּקָר בְּלִי קֶשֶׁת וְשֶׁלַח
עַל סוּס קַל הַמַּחְנֶה שֶׁב שְׂאוֹל הַמֶּלֶךְ,
וּפָנִיו חָרוּ, אֶךְ בְּלָבוּ אֵין מוֹרָא
וּבְעֵינָיו מִתְנוּצָצוֹת – הַיְאוּשׁ הַנוֹרָא.

על פי דברינו, בלבו של שאלו אכן היה מורא, אך לא ייאוש נורא נשקף בעיניו המתנוצצות, כי אם אומץ לב וגבורה, לעמוד בכבוד במבחן האחרון של חייו.

10 בלשונו הייחודית של ראב"ע משמשת המילה "והעד" במשמע: וההוכחה. ראב"ע מוכיח כאן מאיסור הפנייה לאלילים, שברור שעמדת התורה כי שקר הם ורוח אין בהם, שהתורה אסרה גם דברים שאין בהם ממש.

דברי החכמים ז"ל בגמרא כי אמת היה שהחיתה האשה את שמואל, לא יקובלו הדברים במקום שיש מכחישים להם מן השכל!" כלומר: דברי חז"ל אינם מחייבים מבחינה השקפתית במקום שבו הם סותרים את ההיגיון!

הכיוון השני שמביא רד"ק הוא דעת רס"ג ורב האי גאון, שהסכימו כי מעשי האוב הם הבל, אך טענו כי כאן אירע מקרה חריג: הקב"ה "החיה את שמואל כדי לספר לשאול את כל הקורות העתידות לבא עליו. והיא האשה אשר לא ידעה בכל אלה נבהלה, כמו שנאמר 'ותזעק בקול גדול'. ואשר אמרה האשה 'את מי אעלה לך', דברי התולים הם, כי דעתה היה לעשות כמנהגה". לפי דעה זו, האישה עצמה הופתעה מן האירוע, שכן מעשי האוב אין בהם ממש.

רד"ק דחה גישות אלו מכול וכול:

ויש לתמוה לדברי הגאונים האלה, אם הקב"ה החיה את שמואל כדי לספר לשאול הקורות הבאות עליו, למה לא אמר לו על ידי חלומות או על ידי אורים או על ידי הנביאים, אלא על ידי אשה בעלת אוב? ועוד, איך היה נעלם משאול שהיה חכם ומלך אשר היו עמו כמה חכמים גדולים אם ענין אוב נעשה על ידי אדם מדבר מתוך מחבואו ומי יאמר שיטעה הוא בזה ואין זה הדעת מקבלו.

אכן, על דרך הפשט נראה יותר שאמנם היו למכשפים כוחות מסוימים שאפשרו להם להעלות מתים באוב. עם זאת, על פי הדרך שבה הלכנו, נראה שבעלת האוב לא הייתה יכולה לעשות כך עם שמואל, לולא הייתה כאן כוונה ברורה מאת ה' להעניק באופן זה לשאול, שעצם רצונו לשאול בה' היה חיובי, הזדמנות אחרונה.

*****
כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולרב אמנון בוק, תשס"ח
עורך: בעז קלוש
*****
בית המדרש הווירטואלי שליד ישיבת הר עציון
האתר בעברית: <http://www.etzion.org.il/vbm>
האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org>
משרדי בית המדרש הווירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5
דואל: office@etzion.org.il
*****